

VILLE LÄHDE

Kartaksi kävelen

Kirjoitin lapsena useita kirjoja. Yksi kertoi Jäämeren valaanpyytäjistä, toinen lähetistä, joka vei Roomaan tietoa Alesian taistelusta. Kuvailin sikotautia ja jääkiekon MM-kisoja. Painokset olivat pieniä, niin kirjatkin. Teini-ikäisenä kirjoittamani fantasiaromaanin sain julkaistuakin, kun taas syvälinen Vanhan Testamentin tutkimus hävisi historian hämääriin¹. Kirjoista rakkain lienee kuitenkin tutkielmani Kesäniemen huvilasta, perheeni kesäisestä kodista.

Kirjaani *Kesäniemi* on selattu kohta kolmekymmentä vuotta, ja se täyttää elämässäni tilan, jossa monet ihmiset pitävät diakuvavarastoaan. Viimeistään toisella Kesäniemen vierailulla saa kirjan käteensä, pyytämättä. Sen luetuttaminen on myös eräänlaista terapiaa, sillä kirjan kohtaaminen herättää minussa yhä ylpeyden ja nolouden sekoituksen. Olin kovin tieteellinen: kirja sisältää muun muassa tarkkoja mittauksia talojen ikkunoiden leveydestä ja porrasten korkeudesta. Olennaiset asiat kuten tontin asutushistoria ovat jääneet alkutekijöihin, yhtä lukuun ottamatta.

*

Kenties siksi, että olin ahkera fantasiakirjallisuuden lukija, tarvitsin Kartan. Kaikissa hyvissä kirjoissa oli Kartta. (Seinälläni oli kymmeniä karttoja Keskimaasta ja Maamerestä.) Koska minulla ei ollut käsillä ilmakuva, jouduin piirtämään peruskarttaa käyttäen isomman kopion eräänlaisen suurennusharpin avulla (muistattekko?). Tuloksena oli tyhjä tila, joka tuli täyttää, ja sen saatoinkin tehdä vain kävelemällä.

Niinpä vaelsin ympäri Kesäniemen tonttia kirjaten tunnollisesti eri puulajien keskittymiä, tärkeitä luonnonmuodostumia, polkuja, raivattuja alueita. Lisäsinpä joukkoon kokemuksellista tietoa merkkiaamalla kalapaikkoja, jotka olin arvostellut kalasymbolein (1–3 kalaa). Mittasuhteiden ja asioiden välisten etäisyyksien pitäminen edes summittain oikeana oli tuskallista. Ymmärsin ensimmäistä kertaa, minkä takia vanhat kartat olivat niin oudon näköisiä. (Huoneeni seinällä oli klasinen seinäjuliste ikivanhasta Fennoskandian kartasta, jonka lähtökohtana olivat rantaviivat ja kulkuyhteydet. Muualla oli hirviöitä ja eksoottisia villedä, niin Kesäniemessäkin.)

*

Kesäniemeä, jossa kävelin karttani olevaksi, ei ole enää olemassa. Sekin oli toki kovin väliaikainen maailma: äitini vanhemmat olivat hankkineet tilan 1950-luvun puolivälissä, ja se siirtyi asteittain perheeni hoiviin 80-

luvun alkupuolella. Niiltä ajoilta kirja ja kartta ovat peräisin. Niitä tehdessäni vuosisadan alun alkuperäiset rakennukset olivat jäljellä, mutta niistäkin oli purettu osia. Jotkut rakennukset olivat päätyneet uuteen käyttöön. Sitten on tapahtunut uusia muutoksia: vanha yhteishuussi on varastohuone, ja edesmenneen enoni suosima nikkaroitiverstas on isäni makuuhuone. Raunioituneen venevajan tilalle on rakennettu uusi.

Paljon perinpohjaisempia muutoksia on kokenut muu ympäristö. Lapsuuteni aikaiset tontin metsät muistan suurempina ja sankempina, kuten lapsuuden metsät aina. Ne kuitenkin myös olivat sankempia. Synkät ryteiköt, joissa sopi seikkailla, ovat hiljalleen korvautuneet hoidetummalla mökkiympäristöllä ja aurinkokäytävillä metsän läpi. Suuri muutos oli tietysti se, kun mainittu enoni rakensi aikoinaan omalle tontilleen (vanha Kesäniemi oli jaettu kahteen osaan) hirsitalon ja alkoi raivata itselleen pihaa. Naavatkin hävisivät puista, mutta se oli isommassa kädessä.

Ympäristö ei kuitenkaan muutu vain fyysisesti, joko ihmisten muokkaamana, heidän muokkaamattaan tai näiden yhdistelminä. Meidän suhteemme muuntuvat. Ympäristö *tarjoaa* monenlaista, mutta me *tartumme* erilaisiin asioihin. Rakkaimpia paikkoja Kesäniemen tontilla on etenkin iltaisin kuvankaunis Roskaranta. Harvoissa paikoissa olen nähnyt yhtä kauniita auringonlaskuja, ja missään muualla en ole pitänyt niitä yhtä kauniina. Roskarantaan liittyy myös arvokas lapsuuden muisto: harvinaisen täyden auringonpimennyksen aikaan tulimme enoni kanssa katsomaan tarkoitusta varten nikkaroituilla laitteilla auringon koronaa, joka näkyi sillä kertaa poikkeuksellisen hyvin. Tunnen joka solullani yhä enoni äänen, kun hän selitti asiaa tuntevaan tapaansa, miksi koronaa ei saanut katsoa paljain silmin.

Tapaus oli kuitenkin poikkeuksellinen, sillä lapsena en tahtonut kiinnittää huomiota luonnonkauneuteen. Roskarantaan minua ei myöskään vetänyt ensisijaisesti kalastaminen, vaan jokin muu. Ranta oli saanut nimensä hyvin arkisesti: edeltävät sukupolvet olivat haudanneet sinne jätteitä. Vaikka ne oli peitetty maalla ajat sitten, tahtoivat kuparipannut, keraamiset sähköeristeet ja emalikattilat pulpahdella pintaan. Vielä nykyäänkin niitä ilmestyy siellä täällä ympäri tonttia, mutta missään muualla ei ollut Roskarantaan verrattavaa arkeologista keskittymää. Siksi lapsena etsin alati silmilläni aarteita. Niiden esiin kaivaminen oli kait kiellettyä, ainakin niiden raahaaminen hiekkalaatikon rekvisiitaksi, mutta etsiminen oli olennaista.

Kaikki muuttui suuren uudistusprojektin myötä, kun Roskaranta päätettiin puhdistaa jätteistä. Vanhempi väki pisti viisaasti lapset hommiin – ei, antoi meille luvan nautiskella täysin rinnoin mielikuvituksen arkeologiasta.

”Kerran Elias Lönnrotia vastaan tuli muuan mies. Mies kysyi, kuinka kauan tästä menee kävellessä kaupunkiin. Lönnrot sanoi: ’Kävele.’ Mies kysyi uudestaan, mutta sai saman vastauksen. Mies läksi kävelemään. Jonkin matkan käveltyään Lönnrot huusi hänen peräänsä ’kaksi ja puoli tuntia’. Mies kysyi, miksi ette heti paikalla sanoneet. Lönnrot sanoi: ’Enhän minä mistään tiennyt miten kovasti sinä kävelet, ennen kuin näin.’”

– Eino Kosonen

Teimme tietysti kaivutöitä välineillä, jotka eivät turmelisi löytöjämme, joten projekti vei melkoisesti aikaa. Eriytyisen hyvin on jäänyt mieleen suorakulmion muotoinen pölynimuri, jonka paljastimme tuoreemmasta kerrostuksesta.

Tämän jälkeen ’Roskarantaa’ ei enää ollut, vaikka paikka nimeltä ”Roskaranta” säilyi ulkonaisesti samanaikaisena. Siitä tuli vain arvosteluasteikkoni ”kohtalainen kalapaikka” ja turvasatama talon askareilta (viivytely ei kuitenkaan ollut kovin uskottavaa, koska äitini käytti kutsuun lehmänkelloa). Hiljalleen siitä tuli myös oman kotini rajaseutua. Perheeni ja enoni tonttien raja nimittäin kulki Roskarannan oikealta laidalta.

*

Paikat määrittävät meille kulkureitteinä silloinkin, kun niissä ei ole polkuja. Kesäniemen yhtenäisyyden aikaan meillä oli tapana kulkea Roskarannasta rantaviivaa pitkin yhtä konkreettisesti nimettyyn Kalliorantaan (erinomainen kalapaikka), merkittävä rantojen joukossa sekini. Rantaan uurtui polku, ja luonnonmuodostelmat sen varrella saivat nimiä ja merkityksiä (kivääriin näköinen oksa, pilalle pissattu muurahaispesä). Itse rantapolun alue jäi kuitenkin nimettömäksi, koska siellä oltiin aina matkalla jonnekin – myöhemmällä iällä piilossa tupakalla.

Oikealle kohoava tiheään metsäinen rinne jäi ainakin minulle Synkmetsäksi, jossa ei juuri käyty. En pysty palauttamaan sieltä mieleeni mitään. Polku oli sivistyksemme erämaan reunalla. Sitä kulkien saavuttiin viimein Kalliorantaan ja toiselle rajalle, naapurin kiviäidalle.

Enon raivattua itselleen talon tontilleen asetelma muuttui. Olimme edelleen tervetulleita, ja henkisesti Kesäniemi säilyi yhtenäisenä, mutta nyt sivistys oli sisämaalla ja ylärinteessä. Rantapolkumme Kalliorantaan villiintyivät, koska enon talon editse oli helpompi kulkea. Aina silloin tällöin päätimme matkata uudestaan rantaa pitkin Kalliorannasta Roskarantaan tai toisin päin, mutta

nyt lähdimme *retkelle* emmekä enää asuttaneet tuota aluetta. Siksi Roskarannasta oli yhtäkkiä tullut kotini reunaa.

*

Viime kesänä päätin vuosien jälkeen kävellä vanhan Kesäniemen tontin rajat, ja vanhasta muistista aloitin kävelyn Roskarannasta. Tajusin jälleen uuden muutoksen: rantapolustamme oli tullut Kesäniemen viimeinen korpimaa. Viime vuosina metsien puutarhamaisuus on levinnyt käytännössä koko perheeni puolikkaaseen Kesäniemestä. Poissa ovat niin lapsuuden ryteiköt kuin niiden ylläpitämät eliöstötkin. Kuten aina perheissä, tämä on tulosta monimutkaisista neuvotteluista, kompromisseista, elämäntapojen muutoksista ja muuttuvista esteettisistä näkemyksistä.

Rantapolkumme, tuo nimetön alue kahden Rannan välissä, sen sijaan on villiintynyt ja vanhentunut rauhassa paljon sankemmaksi kuin se kenties koskaan olikaan. Serkkupoikani, joka hoitaa nyt isänsä tonttia, on antanut rantakaistan olla rauhassa, tahallaan tai tahtomattaan. Löysin sieltä yllättäen monia paikkoja, joiden luulin kadonneen. Tietenkään ne eivät olleet enää samoja paikkoja, koska kaikki ympärillä oli muuttunut vielä radikaalimmin. Mutta ne muistuttivat siitä, että maailma ei seuraa toimiamme passiivisesti, vaikka se usein altavastaa onkin. Jos serkkupoika päättää raakata rannan, muuttuu mielen kävelyn topografia jälleen, ja Kesäniemi on siinä osallisena.

Ehkä pitäisi kävellä uusi kartta. Ja sen jälkeen taas uusi.

Viite

- 1 Ranskalaisesta taidemaalari Jean-Paul Lamerténista (sic) kertova miniromaanini *Munkin rukous* julkaistiin vuosia myöhemmin, mutta en varmasti kerro missä.